

УДК 378.013

DOI: 10.31499/2307-4906.2.2024.306325

РОЗВИТОК СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Світлана Кулікова, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри мистецької освіти, Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка.

ORCID: 0000-0003-0397-6853

E-mail: s.v.kulikova@cuspu.edu.ua

У статті автор розглядає проблему розвитку соціокультурної діяльності як педагогічну проблему. На основі аналізу наукової літератури автор формулює власне визначення поняття «соціокультурна діяльність» – це конкретний набір заходів, який відображає цілі та завдання державної політики в галузі культури та дозвілля, визначає методи і засоби їх втілення. На думку автора, соціокультурна діяльність є неодмінною складовою загальної системи соціального виховання, спрямованою на розвиток соціальних навичок та налагодження взаємодії з культурним середовищем.

Ключові слова: особистість; культура; суспільство; історичний процес; творчий потенціал; культурні цінності; соціокультурна діяльність; соціокультурне середовище; галузь культури та дозвілля.

DEVELOPMENT OF SOCIO-CULTURAL ACTIVITY AS A PEDAGOGICAL PROBLEM

Svitlana Kulikova, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Art Education, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0003-0397-6853

E-mail: s.v.kulikova@cuspu.edu.ua

In the article, the author considers the problem of the development of socio-cultural activities as a pedagogical problem.

Depending on the perspective of its analysis in the scientific literature, sociocultural activity is considered from the standpoint of a social, universal, constitutional-legal, scientific-research, training-educational, inter-branch, professional-branch, socially-organized, personal-individual phenomenon and as a spatio-temporal phenomenon.

The author singles out the most important features that allow us to determine the essence and specificity of sociocultural activity and attributes to them the fact that sociocultural activity is based on the values of culture, which determine its nature and direction; it takes place in free time, which determines the parameters of its organization, duration and location; is implemented thanks to the activity of its participants, which forms its personal and activity beginning.

Based on the analysis of scientific and methodological literature, the author formulates his own definition of the concept of «socio-cultural activity» – this is a specific set of measures that reflects the goals and objectives of the state policy in the field of culture and leisure, defines the methods and means of their implementation.

This process is managed by society and social institutions in order to attract people to cultural events and stimulate their active participation in it. The author believes that sociocultural activity helps to

effectively use human potential to create cultural values aimed at personal development. This process is based on mastering a certain system of knowledge, norms and values.

Active participation in socio-cultural initiatives contributes to the maintenance of stable harmony between society and culture, the imbalance of which may arise due to the incompatibility of cultural processes with constant changes in society, which may disrupt its functioning.

According to the author, sociocultural activity is an indispensable component of the general system of social education, and in this direction, the main goal of this activity is the development of social skills, the establishment of interaction with the cultural environment, the expansion of individual opportunities, the maintenance of a healthy lifestyle and the development of the creative potential of an individual within the limits of his own life context.

Keywords: *personality; culture; society; historical process; creative potential; cultural values; socio-cultural activity; socio-cultural environment; the field of culture and leisure.*

У XXI столітті спостерігаються значні зміни не лише у економічному та соціальному вимірах, але й у культурній сфері, яка активно розширюється в різних напрямках. Сучасні економічні, соціальні та культурні програми нашої країни повинні бути оцінені за критерієм сприяння або заважання у досягненні національного успіху в XXI столітті та включені її до числа найрозвиненіших країн сучасного світу.

У XXI столітті українське суспільство переформатовує свій спосіб життя, підґрунтям якого є нові принципи суспільної організації, що ґрунтуються на національних морально-духовних цінностях й відзначаються гуманістичним підходом. Умови воєнних конфліктів та складних викликів, спричинених наслідками політичних, економічних та культурних криз в Україні, покладають на соціум обов'язок будувати гуманістичний фундамент як базу соціокультурної реформації країни.

Перехід між XX та XXI століттями призвів до бурхливого розквіту творчих ідей, креативних ініціатив та рухів в освітній, культурній та мистецькій галузях, а також активного пошуку шляхів ефективної взаємодії та співпраці між різними віковими, етнічними, професійними та іншими соціокультурними групами та спільнотами.

Ці суспільні процеси пояснюються тим, що значна людська творча енергія, яка раніше була пригнічена ідеологічними догмами, заборонами та переслідуванням, наразі змогла вивільнитися, що призвело до відмови від риторичних заяв і гасел про «вічну дружбу й братерство», «свободу творчості» й «свободу слова» до чесного й прозорого культурного плюралізму та формуванню нового менталітету серед всіх верств населення за допомогою участі в різноманітних соціокультурних ініціативах та різноманітних видах діяльності.

Проблема соціокультурної діяльності у сучасній вітчизняній науковій літературі вивчалася у дослідженнях С. Виткалова, М. Гавриленко, О. Копієвської, Н. Кочубей, Г. Лещук, І. Лисакової, Д. Малкова, Я. Никорака, В. Степанова, Т. Спіріної, І. Червінської, Ю. Щербини-Яковлевої та ін.

Сучасні підходи до розуміння соціокультурної діяльності розглядали П. Вичівський, С. Дричак, Т. Маланюк, В. Орлова та ін.

Сутність поняття «соціокультурна діяльність» в контексті досвіду європейських країн вивчали В. Власова, В. Коба, І. Тарновська та ін.

Соціокультурна діяльність в житті сучасної України розглядається в наукових розвідках А. Паршиної, О. Петінової та ін.

Мета полягає у розгляді розвитку соціокультурної діяльності як педагогічної проблеми.

Матеріали та методи: теоретичні – аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, систематизація наукових досліджень

У різних країнах існує широкий спектр різноманітних видів, форм й технологій соціокультурної діяльності. В кожній національно-культурній групі потрібен спеціаліст з унікальними знаннями та навичками в цій галузі. Важливим є врахування не лише конкретних потреб при вивченні зарубіжного соціокультурного досвіду, а й його об'єктивна оцінка, оскільки він ґрунтується на традиціях, які можуть значно відрізнятися від українських.

Наразі наша країна прагне вступити до європейської цивілізації, одночасно зберігаючи зв'язок з національними коріннями та поважаючи національні й культурні особливості. У наш час, коли ми згадуємо історію нашої країни й намагаємося оживити та зберегти національну культуру, яка, хоч і була відкинута, але не зникла, український народ прагне переосмислити своє минуле та пройти складний шлях від традиційного патріархального устрою до визнання власного соціокультурного статусу у світовій спільноті.

Отже, поняття «соціокультурна діяльність» є багатокомпонентним і основними компонентами є «діяльність», «культурна діяльність», «соціокультурні потреби» тощо.

Основною концепцією теорії діяльності є твердження, що особистість формується завдяки її активності, яка базується на системі мотивів. В рамках цієї теорії особистість розглядається як стійкий комплекс психічних характеристик, який формується через взаємодію з іншими людьми.

Як вказує О. Колобич, спираючись на наукові доробки Г. Костюка, у складі особистості присутні загальні, специфічні та індивідуальні риси, що перебувають у спільній взаємодії та визначають особистість як основного учасника суспільних взаємин й на думку науковця, рушійною силою діяльності є мотиваційна сфера.

В гуманітарно-педагогічних науках, до яких відноситься і соціокультурна діяльність, діяльнісний підхід дозволяє розкривати явища індивідуального та соціального життя, прогнозувати майбутні зміни й розробляти проєкти для раціонального управління суспільними процесами.

Як зауважує Н. Кочубей, спираючись на Закон України «Про культуру», культурна діяльність охоплює «творчу, господарську, наукову, бібліотечну, інформаційну, музейну, освітню, культурно-дозвілєву та розважальну сфери» [3].

О. Матвійчук, спираючись на погляди А. Соколова, тлумачить культурну діяльність як реалізацію в будь-якому вигляді соціальної діяльності людини, її сутнісних сил, які підіймають цю діяльність до рівня загальної, що відповідає нормам і принципам діяльності суспільства [7].

На думку Н. Кочубей, метою культурної діяльності є створення, поширення, розповсюдження, популяризація, збереження та використання культурних благ й цінностей для задоволення культурних потреб громадян [5, с. 67].

Варто відзначити, що у сучасних наукових джерелах досить часто застосовується термін «соціокультурні потреби». Соціокультурні потреби взаємодіють між собою, співвідносячись із культурним та соціальним середовищем, а утворення та способи реалізації цих потреб залежать від рівня освіти, соціального положення та загального культурного розвитку конкретної особи.

Т. Філіна, спираючись на думку Т. Стрункіної зазначає, що соціальні потреби

можуть мати вроджений характер, у той час як культурні формуються та розвиваються в процесі впливу культурного оточення й середовища на людину [12, с. 230].

Соціальні потреби охоплюють бажання взаємодії та самовдосконалення, прояви альтруїзму, прагнення до формування дружніх зв'язків, свободи та отримання підтримки від оточуючих, а також потребу у вираженні самостійності та реалізації власних можливостей. Культурні потреби відображають бажання отримувати освіту, розуміти та відкривати художні цінності, розвивати духовність та займатися творчістю.

Отже, культурні потреби тісно пов'язані з активною участю у культурному житті, вираженням індивідуальності та міжособистісним взаємодіями. Спосіб задоволення цих потреб визначається свідомим ставленням особистості до світу, цінностей і можливостей творчості, а також різноманітними шляхами усунення потреб. Обраний спосіб користування культурними продуктами відображає соціально-психологічні риси особистості та вказує на ті культурні потреби, які виявляються найзначущими для неї.

З вищевикладеного випливає, що визначення соціокультурної діяльності є складним та багатограним аспектом й у наукових розвідках вітчизняних та закордонних учених означене поняття отримало різноманітні тлумачення.

Вчені зауважують, що соціокультурна діяльність має свої унікальні характеристики, які відрізняють її від інших форм суспільної практики, які можна розглядати як ключові фактори, що визначають загальну тенденцію розвитку різноманітних аспектів соціокультурної діяльності. Найбільш відомими є наступні визначення соціокультурної діяльності:

- усвідомлена, навмисна, організована та навіть запланована акультурація, яка є оптимальною для культурної адаптації всіх соціальних груп населення (Ж. Р. Дюмазедьє, 1954);
- найвищий рівень активності особистості у суспільстві (М. Каган, 1974);
- соціальна взаємодія з маргінальними групами населення за допомогою засобів культури та дозвілля (М. Максютін, 1999);
- різноманітні педагогічні методики, які сприяють трансформації культурних цінностей у засоби регулювання соціальної взаємодії й технологічно впливають на процеси соціалізації та виховання (Н. Кочубей, 2015);
- історично зумовлений, педагогічно скерований та соціально затребуваний процес перетворення культури та культурних цінностей на об'єкт спільної дії людини та груп соціуму на користь розвитку кожного члена суспільства (Н. Світайло, 2020).

На основі аналізу наукової літератури зазначимо, що залежно від ракурсу її аналізу соціокультурну діяльність можна розглядати з наступних позицій:

1. Як соціальний феномен. Соціокультурна діяльність відіграє ключову роль у тому, як людина сприймає навколишній світ через створення, розповсюдження та використання культурних цінностей.

2. Як загальнолюдський феномен. Соціокультурна діяльність є складним механізмом та сферою міжнародних культурних взаємозв'язків й обміну, які відбуваються незалежно від участі конкретних осіб, а також державних або приватних установ та організацій.

3. Як конституційно-правовий феномен. Соціокультурна діяльність є ключовим

конституційним механізмом, який гарантує створення правових рамок для самостійної культурної активності громадян й етнічних спільнот. Вона встановлює принципи й стандарти спілкування між учасниками культурної сфери, державою, а також культурними установами та організаціями.

4. Як науково-дослідний феномен. Соціокультурна діяльність є синтезом різних наукових галузей, які аналізують культурне, освітнє та соціальне середовище, в якому існує людина. Означена діяльність досліджує унікальні аспекти духовного зростання різних соціальних, вікових, професійних та етнічних груп.

5. Як навчально-освітній феномен. Соціокультурна діяльність – це програма, спрямована на підготовку кваліфікованих фахівців у галузі культури та мистецтва з метою сприяння розвитку особистості шляхом залучення до різноманітних видів діяльності, з-поміж яких соціально-педагогічна, психолого-педагогічна, інформаційна, організаційно-методична та ін., які реалізуються в процесах створення, інтерпретації, збереження та поширення культурних цінностей та явищ.

6. Як міжгалузевий феномен. Соціокультурна діяльність розглядається як сфера діяльності різноманітних колективів у промислових і неіндустріальних секторах, що спрямовані на розвиток у галузях освіти, культури та відпочинку.

7. Як професійно-галузевий феномен. Соціокультурна діяльність – це комплекс професійних заходів, які на державному рівні спонукають до духовного зростання та культурної активності особистості і суспільства у вільний час.

8. Соціокультурна діяльність розглядається як просторово-часове явище з двох сторін: як професійна діяльність фахівців соціокультурної галузі послуг, яка здійснюється в робочий час та як самостійна соціокультурна діяльність особистості, обмежена обсягом та структурою вільного часу.

9. Як суспільно організований феномен. Соціокультурна діяльність є конкретним напрямом роботи громадських організацій і рухів, спрямованим на збереження та передачу історично сформованих норм поведінки, мови, традицій, звичаїв, фольклору, промислових технік та ремесел різних етнічних груп.

10. Як особистісно-індивідуальний феномен соціокультурна діяльність може бути розглянута з двох аспектів: це активна та добровільна діяльність, ініційована особистістю, яка спрямована на розкриття та розвиток її унікальності та самовираження у творчому процесі; процес встановлення соціокультурного статусу та осмислення соціокультурних норм і патернів поведінки, яка розвивається в рамках соціокультурного середовища [9].

На основі вищесказаного можна виокремити найбільш важливі риси, які дозволяють визначити сутність та специфіку соціокультурної діяльності і до них ми відносимо наступне: соціокультурна діяльність ґрунтується на цінностях культури, які визначають її природу та спрямованість; вона відбувається у вільний час, що визначає параметри її організації, тривалості та місцезнаходження; реалізується завдяки активності її учасників, що формує її особистісний та діяльнісний початок.

У сучасному соціумі соціальні та культурні аспекти суспільного життя є взаємно переплетеними та взаємозалежними.

За висловом відомого американського соціолога П. Сорокіна, головна відмінність між соціальним і культурним полягає в тому, що «термін «соціальний» вказує на сукупність взаємодіючих людей та їхніх відносин, а термін «культурний»

фокусується на цінностях, нормах і значеннях, а також на матеріальних носіях цих елементів» [13, с. 345].

Водночас сполученість обох аспектів дає П. Сорокіну підставу визначати явища суспільного життя як соціокультурні. Отже, взаємодія між людьми визначається як соціокультурне явище, оскільки в цьому процесі беруть участь: 1) мислячі люди як активні учасники взаємодії; 2) значення, цінності і норми, що сприяють взаємодії між індивідами, які усвідомлюють їх і обмінюються ними; 3) дії та матеріальні артефакти виступають як засоби, за допомогою яких конкретизуються й передаються нематеріальні значення, цінності та норми у процесі соціалізації [13, с. 102].

На думку П. Сорокіна соціокультурна взаємодія включає три аспекти: 1) особистість, як активного учасника взаємодії; 2) суспільство, як сукупність взаємодіючих між собою осіб; 3) культуру, як систему цінностей, норм й значень, якими користуються взаємодіючі між собою особи та сукупність носіїв, які об'єктивують, соціалізують і розкривають ці значення. Жоден з цих трьох компонентів (особа, суспільство та культура) не може існувати окремо від інших [13, с. 78].

Терміни «соціальне» та «культурне» не можуть існувати як дві онтологічно відокремлені реальності; вони представляють собою два аспекти однієї та тієї ж реальності. П. Сорокін стверджує, що між суспільством і культурою не існує чіткої демаркаційної лінії, обидві ці категорії інтегровані в єдину реальність – соціокультурну [13, с. 100].

Н. Кочубей визначає соціокультурну діяльність як активне функціонування особистості в конкретному суспільстві (середовищі), формування соціокультурного статусу та активну участь у соціокультурних явищах та процесах [5, с. 81].

І. Лисакова стверджує, що соціокультурне середовище створює умови для культурного розвитку особистості, чому сприяють зокрема вітчизняні заклади культури та дозвілля [6, с. 180].

І. Червінська та Я. Никорак вважають, що соціокультурний аспект має визначальне значення в процесі модернізації як країни в цілому, так і окремих її складових, таких, наприклад, як освіта чи економіка. Вчені доводять, що існує можливість одночасно оновлювати різні сфери суспільства завдяки соціокультурній діяльності, оскільки саме цей вид діяльності може враховувати різноманітні механізми соціальних змін, такі як особливості менталітету, самосвідомість, історична пам'ять, моральні постулати тощо [11, с. 238].

П. Вичівський, Т. Маланюк, В. Орлова та С. Дричак, спираючись на погляди А. Соколова, доводять, що соціокультурну діяльність слід тлумачити як «культуру діяльність соціальних індивідуумів у процесі розвитку та обслуговування творчих здібностей» [1, с. 204].

Т. Спіріна вважає, що термін «соціокультурна діяльність» ґрунтується перш за все на людських взаємовідносинах, які мають місце в будь-якій діяльності, але результатом цієї діяльності є створення конкретних норм та цінностей, які полягають в основі культури. Науковець визначає соціокультурну діяльність, як використання індивідуумом своїх здібностей, що приводить до формування нових культурних цінностей й спрямовується на особистісний розвиток через усвідомлення нової системи знань, цінностей і норм. Отже, соціокультурна діяльність за Т. Спіріною, це комплекс мистецьких, художньо-творчих, інтелектуальних та естетичних занять, в процесі

яких формування й закріплення ціннісних орієнтацій відбувається найбільш ефективно [10, с. 140].

М. Гавриленко розмірковує, що соціокультурна діяльність є унікальним видом діяльності, в якому беруть участь як окремі особистості, так і суспільство в цілому. Вчений стверджує, що основою соціокультурної діяльності є використання сучасних педагогічних, соціальних, психологічних та культуротворчих підходів з метою подолання культурних та соціальних протиріч. Науковець вважає, що соціокультурна діяльність становить основу для розвитку самосвідомості особистості, під час якої формуються особисті цінності та орієнтації, що у кінцевому результаті призводить до усвідомленого способу духовного життя [2, с. 69].

На думку вітчизняної дослідниці І. Сидор, сучасна соціокультурна діяльність має широкий спектр різноманітних методів і форм організації, що спрямовані на просування культурної політики та створення чи підтримку новаторських культурних й соціокультурних ініціатив [8, с. 175].

Отже, на основі аналізу науково-методичної літератури можемо сформулювати власне визначення поняття «соціокультурна діяльність». На нашу думку, соціокультурна діяльність – це конкретний набір заходів, який відображає цілі та завдання державної політики в галузі культури та дозвілля, визначає методи і засоби їх втілення. Цей процес керується суспільством та соціальними інститутами з метою залучення людини до культурних проявів і стимулювання її активної участі у цьому.

Підсумовуючи зазначимо, що соціокультурна діяльність допомагає ефективно використовувати потенціал людини для створення культурних цінностей, спрямованих на її особистісний розвиток. Цей процес ґрунтується на оволодінні певною системою знань, норм та цінностей. Активна участь у соціокультурних ініціативах сприяє підтримці стійкої гармонії між суспільством і культурою, розбалансування якої може виникнути внаслідок несумісності культурних процесів із постійними змінами у суспільстві, що може порушити його функціонування [10].

У науковій літературі соціокультурна діяльність аналізується як складний процес, що включає в себе освоєння, збереження, створення, передачу, поширення та розвиток культурних цінностей загалом, а також у сфері дозвілля зокрема.

Соціокультурна діяльність грає значну роль у становленні особистості, оскільки вона забезпечує її включення в процеси культурного розвитку. Цей процес включає в себе розвиток, збереження, поширення та використання духовних цінностей, переконань, знань та орієнтацій.

Соціокультурний простір, в якому активно діє суспільство та індивіди, можна розглядати як колаборацію між духовними та матеріальними цінностями, об'єктами та методами культури. Ця взаємодія створює постійні трансформації у соціальній спадщині, впливаючи на різні сфери життя, такі як економіка, політика, технології, наука, мистецтво тощо.

Соціокультурна діяльність є неодмінною складовою загальної системи соціального виховання і в цьому напрямі основною метою означеної діяльності є розвиток соціальних навичок, налагодження взаємодії з культурним середовищем, розширення індивідуальних можливостей, підтримку здорового способу життя та розвиток творчого потенціалу особистості в межах її власного життєвого контексту.

Подальшу роботу вбачаємо у дослідженні соціокультурної діяльності як феномену в історії педагогічної думки другої половини ХХ – першої половини ХХІ ст.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вичівський П., Маланик Т., Орлова В., Дричак С. Сучасні підходи до розуміння сутності управління соціокультурною діяльністю у науковій літературі. *Наукові перспективи*. 2023. № 4(34). С. 201–214.
2. Гавриленко М. Соціокультурна анімація, як іноваційна технологія підвищення рівня соціального виховання студентської молоді в культурно-дозвіллевій діяльності. *Науковий вісник Донбасу*. 2011. № 1. С. 67–77.
3. Закон України «Про культуру» від 14.12.2010 № 2778-VI.
4. Колобич О. П. Загальна психологія: навч.-метод. посіб. Львів, 2018. 172 с.
5. Кочубей Н. В. Соціокультурна діяльність: навч. посіб. Суми: університетська книга, 2015. 122 с.
6. Лисакова І. Технології соціокультурної діяльності в професійній підготовці майбутніх учителів мистецьких дисциплін. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2015. № 12. С. 178–183.
7. Матвійчук О. Є. Соціокультурна діяльність бібліотек: термінологічний аспект. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/3050/1/Matviychuk_O_1.pdf (дата звернення: 23.04.2024).
8. Сидор І. П. Сучасні технології соціокультурної анімації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота»*. 2014. Вип. 32. С. 173–184.
9. Скловський І. З., Аксьонова В. І. Соціокультурний феномен трансформації сучасного суспільства. *Методологія та технологія сучасного філософського пізнання: матеріали IV Міжнар. наук. конф.* (Одеса, 20–21 травня 2022 р.). Одеса, 2022. 135 с.
10. Спіріна Т. Соціокультурна діяльність, як засіб формування життєвих цінностей молоді у вільний від навчання час. *Вісник Прикарпатського університету. Педагогіка*. 2013. № 11. С. 138–145.
11. Червінська І., Никорак Я. Соціокультурна складова модернізації підготовки майбутнього вчителя до професійної діяльності. *Гірська школа українських Карпат*. 2014. № 22. С. 236–242.
12. Філіна Т. В. Формування та забезпечення культурних потреб сучасної людини. *Культура і сучасність*. 2021. Ч. 1. С. 228–232.
13. Sorokin P. *Social and Cultural Dynamics*. New York, 1962. Vol. 1–4. 678 p.

REFERENCES

1. Vychivskyi, P., Malaniuk, T., Orlova, V., Drychak, S. (2023). Suchasni pidkhody do rozuminnia sutnosti upravlinnia sotsiokulturnoiu diialnistiu u naukovi literaturi. *Naukovi perspektyvy, issue 4(34)*, 201–214 [in Ukrainian].
2. Havrylenko, M. (2011). Sotsiokulturna animatsiia, yak inovatsiina tekhnolohiia pidvyshchennia rivnia sotsialnoho vykhovannia studentskoi molodi v kulturno-dozvillievii diialnosti. *Naukovyi visnyk Donbasu, issue 1*, 67–77 [in Ukrainian].
3. Zakon Ukrainy “Pro kulturu” vid 14.12.2010 No 2778-VI [in Ukrainian].
4. Kolobych, O. P. (2018). Zahalna psykholohiia [in Ukrainian].
5. Kochubei, N. V. (2015). Sotsiokulturna diialnist [in Ukrainian].
6. Lysakova, I. (2015). Tekhnolohii sotsiokulturnoi diialnosti v profesiinii pidhotovtsi maibutnikh uchyteliv mystetskykh dystsyplin. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia, vol. 12*, 178–183 [in Ukrainian].
7. Matviichuk, O. Ye. Sotsiokulturna diialnist bibliotek: terminolohichni aspekt. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/3050/1/Matviychuk_O_1.pdf (дата звернення: 23.04.2024) [in Ukrainian].
8. Sydor, I. P. (2014). Suchasni tekhnolohii sotsiokulturnoi animatsii. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriiia “Pedahohika, sotsialna robota”*, vol. 32, 173–184 [in Ukrainian].
9. Sklovskiy, I. Z., Aksonova, V. I. (2022). Sotsiokulturnyi fenomen transformatsii suchasnoho suspilstva. *Metodolohiia ta tekhnolohiia suchasnoho filosofskoho piznannia: Proceedings of the IV International Scientific Conference*. Odesa [in Ukrainian].
10. Spirina, T. (2013). Sotsiokulturna diialnist, yak zasib formuvannia zhyttievkykh tsinnosti molodi u vilnyi vid navchannia chas. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu, vol. 11*, 138–145 [in Ukrainian].
11. Chervinska, I., Nykorak, Ya. (2014). Sotsiokulturna skladova modernizatsii pidhotovky maibutnoho vchytelia do profesiinnoi diialnosti. *Hirska shkola ukrainskykh Karpat, issue 22*, 236–242 [in Ukrainian].
12. Filina, T. V. (2021). Formuvannia ta zabezpechennia kulturnykh potreb suchasnoi liudyny. *Kultura i suchasnist, vol. 1*, 228–232 [in Ukrainian].
13. Sorokin, P. (1962). *Social and Cultural Dynamics*. New York, vol. 1–4 [in English].